

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ

підготовки здобувачів
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань 07 Управління та адміністрування
спеціальності 076 Підприємництво та торгівля
освітньо-наукової програми Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

Луцьк – 2024

Силабус нормативного освітнього компонента «ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань *галузі знань 07 Управління та адміністрування, спеціальності 076 Підприємництво та торгівля, освітньо-наукової програми Підприємництво, торгівля та біржова діяльність*

Розробник: Юрій Борецько, професор кафедри політології та публічного управління, доктор філософських наук, професор

Силабус погоджено

Гарант ОНП

Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність

Костянтин ПАВЛОВ

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління
протокол № 1 від 29 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Василь БУСЛЕНКО

© Юрій Борецько, 2024 р.

І. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-наукова програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна (вечірня) форма навчання	07 Управління та адміністрування 076 Підприємництво та торгівля, 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність Третій (освітньо-науковий)	Нормативний
Кількість годин / кредитів 150/5		Рік навчання 1-ий
ІНДЗ: немає		Семестр 1-ий, 2-ий
		Лекції 46 год.
		Практичні (семінарські) 20 год.
		Самостійна робота 74 год.
		Консультації 10 год.
Мова навчання		Форма контролю: залік, іспит
	українська	

ІІ. Інформація про викладача

ПІБ	Борейко Юрій Григорович
Науковий ступінь	доктор філософських наук
Вчене звання	професор
Посада	професор кафедри політології та публічного управління
Профайл	https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Борейко_Юрій_Григорович
Телефон	+380990771753
Електронна пошта	Boreyko.Yuriy@vnu.edu.ua
Дні занять	http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi
Консультації	Очні консультації: щосереди о 15.00-16.20 аудиторія D-110

ІІІ. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента. Силабус освітнього компонента «Філософія та методологія науки» складено відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Силабус містить два змістових модулі: 1) Наука в контексті соціокультурного розвитку людства; 2) Методологічна складова науки.

Освітній компонент «Філософія та методологія науки» вивчається протягом першого і другого семестрів. Освітній компонент є нормативним і розрахований для здобувачів денної та вечірньої форм навчання. Предметом вивчення освітнього компонента є теоретико-методологічні засади феномену науки.

Засвоєння навчального матеріалу передбачає розуміння феномену пізнавальної діяльності людини, специфіки та форм наукового пізнання, фундаментальних понять і методологічних засад філософії пізнання на основі дотримання принципів об'єктивності, толерантності, світоглядного плюралізму.

2. Пререквізити і постреквізити освітнього компонента.

Пререквізити: Засвоєння освітнього компонента «Філософія та методологія науки» відбувається на основі матеріалу освітнього компонента «Методологія та організація наукових досліджень в галузі», що вивчається на другому (магістерському) рівні вищої освіти.

Постреквізити: З урахуванням матеріалу освітнього компонента «Філософія та методологія науки» опановуються освітні компоненти «Сучасні інформаційні технології в науковій та викладацькій діяльності», «Теорія економічного розвитку галузевих ринків за умов глобалізації», «Педагогічні основи професійно-комунікативної компетентності», «Педагогічна практика».

3. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета – засвоєння теоретично-методологічних та філософських учень, які визначають стан, структуру і перспективи розвитку сучасної науки, формування навичок оперування категоріально-понятійним апаратом та засвоєння вихідних засад науково-пізнавальної діяльності.

Завдання:

- обґрунтування необхідності підвищення значущості наукового знання за умов ускладнення соціально-цивілізаційних процесів у сучасному суспільстві;
- характеристика науки як соціально-історичного явища;
- вивчення соціальних, організаційних, моральних та особистісно-екзистенціальних аспектів науки і наукової діяльності;
- з'ясування сутності методів наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки;
- аналіз найавторитетніших методологічних проектів науки ХХ ст.;
- розкриття проблем якісної оцінки наукового знання – критеріїв, еталонів та ідеалів науки.

4. Результати навчання (компетентності).

Інтегральна компетентність – проблеми у сфері економіки, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Загальні компетентності:

- ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.
- ЗК04. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК05. Здатність розв'язувати комплексні проблеми економіки на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності.

Фахові компетентності:

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання в економіці та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з економіки та суміжних галузей.

СК 02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами.

СК 03. Здатність використовувати сучасні методології, методи та інструменти емпіричних і теоретичних досліджень у сфері економіки, методи комп'ютерного моделювання, сучасні цифрові технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.

СК 04. Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти.

СК 05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, в тому числі з питань європейської та євроінтеграційної інтеграції.

СК 06. Здатність обґрунтовувати та приймати економічні рішення на основі розуміння закономірностей розвитку соціально-економічних економічних систем і процесів із застосуванням математичних методів та моделей.

Програмні результати навчання:

РН01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, соціально-економічними систем на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку.

РН02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, створювати нові знання у сфері економіки з метою досягнення економічної та соціальної ефективності в умовах глобалізації.

РН 03. Розробляти та досліджувати фундаментальні та прикладні моделі соціально-економічних процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у економіці та дотичних міждисциплінарних напрямках.

РН 04. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу великих масивів даних та/або складної структури, спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи.

РН 05. Пропонувати нові рішення, розробляти та реалізовувати наукові проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі і фундаментальні та прикладні проблеми економічної науки з врахуванням соціальних, економічних,

екологічних та правових аспектів; забезпечувати комерціалізацію результатів наукових досліджень та дотримання прав інтелектуальної власності.

РН 06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, теоретичні та практичні проблеми економіки державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

РН 07. Застосовувати інноваційні науково-педагогічні технології, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу з дотриманням норм академічної етики та доброчесності.

РН 09. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

5. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек .	Практ .	Конс .	Сам роб.	*Форма контролю / бал
Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства						
Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення і проблемне поле	14	4	2	1	7	ДС/20
Тема 2. Наука як соціально-історичне явище	15	4	2	1	8	ДС/20
Тема 3. Особливості історичного розвитку науки	16	6	2	1	7	ДС/20
Тема 4. Соціальні, організаційні, моральні та особистісно-екзистенціальні аспекти науки і наукової діяльності	16	6	2	1	7	ДС/20
Тема 5. Наука в епоху інформаційного суспільства	15	4	2	1	8	ДС/20
Разом за змістовим модулем 1	76	24	10	5	37	100
Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки						
Тема 6. Методологічна складова науки: метод – методологія – методика	14	4	2	1	7	ДС/8
Тема 7. Загальнонаукова методологія та її принципи	15	4	2	1	8	ДС/8

Тема 8. Методологічні проекти науки XX ст.	16	6	2	1	7	ДС/8
Тема 9. Основні методи наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки	16	4	2	1	7	ДС/8
Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання: критерії, еталони та ідеали науки	15	4	2	1	8	ДС/8
Разом за змістовим модулем 2	74	22	10	5	37	40
Модульна контрольна робота						МКР/60
Всього годин / Балів	150	46	20	10	74	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, МКР – модульна контрольна робота.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення та проблемне поле	Філософсько-методологічні підходи до визначення науки. Позитивізм. Соціологічний та культурологічний підходи.
Тема 2. Наука як соціально-історичне явище	Наука як генерація нового знання Наука як сфера духовної культури. Соціальний статус науки.
Тема 3. Особливості історичного розвитку науки	Переднаука як феномен традиційних культур. Наука в середньовічному суспільстві. Формування науки Нового часу.
Тема 4. Соціальні, організаційні, моральні та особистісно-екзистенціальні аспекти науки і наукової діяльності	Особистість в науці. Наукова діяльність ученого як професія. Моральний кодекс науковця.
Тема 5. Наука в епоху інформаційного суспільства	Науковий етос за Р. Мертоном. Принципи етосу науки. Наука і держава.
Тема 6. Методологічна складова науки: метод – методологія – методика	Емпіричне пізнання в розвитку сучасної науки. Науковий факт та проблеми його осмислення. Співвідношення методу, методології та методики.
Тема 7. Загальнонаукова методологія та її принципи	Термінологічний підхід. Системно-діяльнісний підхід. Культурологічний підхід.
Тема 8. Методологічні проекти науки XX ст.	Концепція розвитку знань Т. Куна. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда. Еволюційна модель С. Тулміна.
Тема 9. Методи наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки	Основні види пізнання. Мова науки. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.

Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання: критерії, еталони та ідеали науки	Істина і знання. Істина і цінності. Істина і віра.
--	--

7. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Феномен науки. Головні ознаки науки.
2. Основні аспекти буття науки.
3. Основні тлумачення поняття науки.
4. Суттєві ознаки науки та їх пояснення.
5. Категоріальний каркас науки та його значення для наукового знання.
6. Особливості структури наукового знання.
7. Мова науки, її особливості та значення.
8. Основні форми існування науки в сучасному суспільстві.
9. Поняття наукової революції та її основні інтерпретації.
10. Організаційні, економічні, політичні та технологічні аспекти науки.
11. Історичні аспекти функціонування науки.
12. Проблема виникнення науки в історії людства.
13. Поняття парадигми в науковому пізнанні та її використання в наукознавстві.
14. Основні наукові революції в історії людства.
15. Наука як генерація знання.
16. Наука як соціальний інститут.
17. Наука як сфера культури.
18. Істина як мета науки.
19. Критерії, еталони та ідеали науки.
20. Наукове і ненаукове знання.
21. Передумови виникнення науки.
22. Основні етапи розвитку науки.
23. Особливості класичної науки.
24. Формування некласичної науки.
25. Постнекласична наука як прояв постмодерну.
26. Філософія науки як нова галузь філософського знання.
27. Історія становлення філософії науки.
28. Позитивістські концепції науки.
29. Концепції методів наукового пізнання у неокантіанстві.
30. Методологічні концепції прагматизму.
31. Проблеми пізнання у контексті феноменології.
32. Герменевтика як науковий напрямок.
33. Специфіка наукового пізнання.
34. Структурні компоненти науки.
35. Рівні наукового пізнання.
36. Прийоми і засоби емпіричного пізнання.
37. Специфіка та форми теоретичного рівня пізнання.
38. Метатеоретичний рівень пізнання.

39. Класифікація наук.
40. Ідеали і норми наукового пізнання.
41. Загальні характеристики сучасної науки.
42. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку.
43. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
44. Проблема позанаукового знання.
45. Взаємозв'язок наукових і соціальних цінностей.
46. Поняття методу. Методи наукового пізнання
47. Класифікація методів наукового пізнання.
48. Загальнологічні методи наукового пізнання.
49. Методи емпіричного дослідження.
50. Поняття наукового факту та складності його інтерпретації.
51. Основні методи опрацювання фактів, оцінка їх пізнавальної ролі.
52. Поняття наукової теорії, її якісні особливості та особливості її будови
53. Методи теоретичного дослідження.
54. Форми теоретичного наукового пізнання: поняття, закон, принцип, ідея.
55. Роль гіпотези у теоретичному науковому пізнанні.
56. Метод системно-структурного аналізу в сучасній науці.
57. Поняття моделі та евристична роль моделювання в сучасній науці.
58. Системний підхід у науковому пізнанні.
59. Методологія наукового пізнання.
60. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу.
61. Методологічна та логічна складові науки.
62. Філософія та її роль у науковому пізнанні.
63. Діалектичний і метафізичний методи мислення та дослідження.
64. Методологія наукових досліджень як прикладна теорія пізнання.
65. Динаміка науки, теоретичні моделі та закономірності розвитку.
66. Кумулятивна модель розвитку науки.
67. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки.
68. Проблема росту знань у К. Поппера.
69. Концепція розвитку знань Т. Куна.
70. Науково-дослідна програма І. Лакатоса.
71. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
72. Еволюційна модель С. Тулміна.
73. Загальні закономірності розвитку науки.
74. Основні сучасні підходи до розуміння методології науки.
75. Філософія науки як напрям філософського знання.
76. Наука як феномен цивілізації західного типу.
77. Історичні умови виникнення та поширення науки.
78. Порівняльний аналіз засад класичної та некласичної науки.
79. Поняття біфуркації, нелінійності та стохастичності в постнекласичній науці.
80. Проблематика аналітичної філософії та її концепція науки.
81. Етичні аспекти наукової діяльності. Стандарти етосу науки за Мертоном.
82. Роль евристики в сучасній науковій творчості.

83. Сутність проблемної ситуації. Основні типи проблемних ситуацій в науці.
84. Філософсько-методологічні настанови природничих наук.
85. Філософська методологія у сфері соціально-гуманітарного знання.
86. Співвідношення методу, методології та методики.
87. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
88. Особистість в науці.
89. Наукова діяльність ученого як професія.
90. Соціальний статус науки.

IV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо здобувача освіти: здобувач має відвідувати лекції та практичні заняття. Пропущені без поважних причин заняття потрібно відпрацювати у формі: підготовки конспектів лекції, опитування за темою практичного заняття.

Політика щодо академічної доброчесності: усі завдання здобувач має виконувати самостійно.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: у випадку пропуску лекції без поважної причини здобувач готує конспект до наступного практичного заняття. До закінчення вивчення модуля здобувач має відпрацювати усі практичні заняття.

V. Підсумковий контроль

Формами підсумкового семестрового контролю є залік та іспит.

Залік передбачає оцінювання знань здобувачів освіти під час поточного контролю за результатами виконання семінарських занять.

Складання іспиту передбачає отримання підсумкової оцінки, яка є сумою поточних балів та підсумкового контролю.

Якщо протягом семестру здобувач набрав 75 і більше балів, він може отримати іспит не складаючи його.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажанням підвищити свій результат здобувач складає іспит, на якому враховуються поточні та отримані на іспиті бали.

VI. Шкала оцінювання

Залік (1 семестр)

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 81	
67 74	
60 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

Екзамен (2 семестр)

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Білоус Т. М. Натуралістична філософія економіки. *Філософська думка*. 2016. № 2. С. 81–93.
2. Бержанір А. Л., Запорожець М. О., Кожушко Т. В. Філософія науки та інновацій: навч посіб. Умань: Візаві, 2022. 201 с.
3. Борецько Ю. Г. Методологічний дискурс комунікації у контексті повсякденності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філософські науки*. 2018. № 10 (383). С. 3–8.
4. Борецько Ю. Г. Філософія та методологія науки: електронний курс освітнього компонента. Рекомендовано науково-методичною радою ВНУ імені Лесі Українки до використання в освітньому процесі (протокол № 10 від 19.06.2024 р.). URL: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2638>.
5. Борецько Ю. Г., Федотова Т. В. Гносеологічний потенціал наукового факту з позицій методології позитивізму. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2024. Вип. 1 (53). С. 82–87.
6. Борецько Ю. Г., Федотова Т. В. Історична пам'ять як символічна репрезентація минулого. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2023. Вип. 1. С. 104–109.
7. Борецько Ю. Г., Федотова Т. В. Соціокультурна детермінанта феномена символічного насильства. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2020. № 1 (15). С. 5–8.
8. Борецько Ю. Г., Федотова Т. В. Соціокультурний потенціал засобів історичної політики. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2023. № 46. С. 239–245.
9. Габович О., Кузнецов В. Огляд сучасної філософії науки. *Філософська думка*. 2022. № 1. С. 115–133.
10. Дзьобань О.П. Філософія науки: підручник. К.; Одеса: Фенікс, 2024. 516 с.
11. Карівець І., Кадило А. Сучасна філософія науки: теми й проблеми: навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 2024. 141 с.
12. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М. Філософія науки: військово-промислові інновації. К.: Видавництво Університет «Україна», 2022. 192 с.

13. Мельник В. П. Евристичний потенціал конструктивізму як методологічного принципу філософії науки. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 36. С. 9–19.
14. Мельник В. Цивілізаційні запити та феномен науки. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 480 с.
15. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
16. Утюж І. Г. Філософія науки. Етика та методологія наукового дослідження: навч.-метод. посіб. для підготовки докторів філософії «Doctor of philosophy» (PHD). Запоріжжя : ЗДМУ, 2023. 101 с.
17. Філософія науки: підручник. За ред. І. С. Добронравової. К.: ВПЦ «Київський університет,» 2018. 255 с.
18. Філософські проблеми наукового пізнання: навч. посіб. За ред. В. О. Ананьїна. К.: ІСЗІ КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 231 с.
19. Штанько В. І. Філософія і методія науки: підручник для аспірантів всіх спеціальностей. Харків: ХНУРЕ, 2017. 180 с.
20. Boreiko Y. G. Event as a transformation of everyday life modus of social being. *Anthropological Measurements of Philosophical Research*. 2018. № 14. P. 42-49.
21. Boreiko Y., Kulakevych M. Symbolic violence in social theory of Pierre Bourdieu: Reception in the religious sphere. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*. 2021. № 2 (18). С. 5–8.

Інтернет-ресурси

1. Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. URL: <https://filosof.com.ua/>.
2. Кафедра філософії та методології науки філософського факультету КНУ ім. Тараса Шевченка. URL: <http://www.philsci.univ.kiev.ua>.
3. Філософська енциклопедія Стенфордського університету. URL: <http://plato.stanford.edu>.
4. Філософський факультет ЛНУ ім. Івана Франка. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/>.